

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-53>

УДК 336.143

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

DECENTRALIZATION IN ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Польова Олена Леонідівна

доктор економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>

Polova Olena

Vinnitsia National Agrarian University

У статті розглянуто сутність і складові децентралізації. Досліджено реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Проаналізовано формування місцевих бюджетів України на сучасному етапі в розрізі основних її елементів. Встановлено, що однією з центральних проблем забезпечення бюджетної децентралізації є впорядкування джерел формування місцевих бюджетів та ефективності використання фінансових ресурсів. Наведено функції органів місцевої влади при виконанні своїх повноважень у формуванні та виконанні бюджету. Визначені зміни щодо доходів місцевих бюджетів у 2021 році. Проаналізовано склад доходів та видатків територіальної громади області. На основі проведеного аналізу визначено основні напрями покращення фінансування розвитку територіальних громад.

Ключові слова: децентралізація, бюджет, території, доходи, виконання бюджету, бюджетна політика, фінансування.

The article considers the essence and components of budget policy. The reform of local self-government and territorial organization of power in Ukraine is studied. The formation of local budgets of Ukraine at the present stage in the context of its main components is analyzed. It is established that one of the central problems of ensuring budget decentralization is streamlining the sources of local budgets and efficient use of financial resources. Local budget financing is considered as a set of measures aimed at mobilizing and attracting financial resources by local governments, local communities to implement plans for economic and social development of the territory, investment projects and support for infrastructure. In the context of decentralization and unification of territorial communities, it can be assumed that budget revenues have increased by 20%, primarily due to savings on the maintenance of the current territorial communities. The functions of local authorities in the exercise of their powers in the formation and implementation of the budget are given, in particular, decentralization leads to the consolidation of territories, reduction of some local branches of government, simplifies management, accumulation and distribution of budget funds, will bring consumers of public services as close as possible to the place of its receipt. The growing amount of debt service does not allow to fully implement the principle of independence of local budgets. On the basis of the conducted analysis the main directions of improvement of financing of development of territorial communities are defined. The main advantages of fiscal decentralization are strengthening the financial independence of municipal budgets, strengthening the viability of participants in the budget process, promoting the social and economic development of communities and their investment activity

Keywords: decentralization, budget, territories, revenues, budget execution, budget policy, financing.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток держави залежить від дієвої фінансової політики, де особливе місце у системі складових ланок належить бюджетній політиці. В умовах реформування фінансової

системи, що спрямовано на запровадження процесу перерозподілу функцій та повноважень від центрального до територіального управління, існує невідкладна потреба у створенні ефективної системи фінансового забез-

печення територіальних громад, яка дозволить збалансувати функції та повноваження органів місцевого самоврядування з їх територіальним ресурсним потенціалом.

Суть фінансової децентралізації територіальних громад полягає в тому, що на рівні адміністративно-територіальних одиниць державою надані додаткові повноваження, які мають бути забезпечені доходами місцевих бюджетів та підтримкою держави. У цьому зв'язку метою соціально-економічного розвитку територіальних громад має стати створення сприятливих умов розвитку підприємництва, формування збалансованого ринку праці, соціального захисту населення та підвищення продуктивності праці населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання ефективного місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади висвітлюються у наукових працях вчених Дребот Н. П., Луїної І., Марчак Д., Маркуц Ю., Задорожної Л., Онищенко В., Раделицького Ю., Семенген І. Б., Серебрянської Д., Сташук О. В., Шевченко О., проте за умови впровадження процесів децентралізації актуальною є проблема ефективного формування та виконання місцевих бюджетів. Отже, потребують проведення детального аналізу у контексті підвищення ефективності місцевих бюджетів територіальними громадами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Одним із основних інструментів фінансового управління державою, місцевістю та територіальною громадою є процес бюджетування. Реформування бюджетної системи вимагає нових принципів в організації бюджетного планування та затвердження бюджетів на різних адміністративно-територіальних рівнях. Отже, передача нових повноважень територіальним громадам в частині формування дохідної бази бюджету та забезпечення її виконання потребують розробки механізму бюджетування територіальних громад та територій.

Мета статті. Метою роботи є дослідження існуючих підходів щодо категорії «бюджетна децентралізація» та визначення економічної й соціальної ефективності при забезпеченні розвитку на рівні адміністративно-територіальних одиниць, а також запропонування подальших шляхів поліпшення бюджетного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Місцеві бюджети є частиною бюджетної системи України та держави взагалі, впливаючи на соціально-економічний розвиток регіонів і, як

наслідок, на економічне становище держави. Значною мірою місцеві бюджети впливають на вирішення загальнодержавних економічних і соціальних завдань: розвиток інфраструктури регіонів, фінансування агропромислового комплексу, промисловості і енергетики, будівництва. Разом з тим, основними напрямками використання регіональних бюджетних ресурсів України є фінансування соціального захисту і соціального забезпечення, охорони здоров'я та освіти.

Органи місцевого самоврядування повинні відігравати важливу роль у формуванні принципів збалансованого територіального розвитку. Без наявності місцевого самоврядування неможливо забезпечити економічний та соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. В умовах розширення самостійності територіальних громад виникають нові можливості для застосування нових принципів фінансового забезпечення місцевих громад та здійснення фінансового контролю за розподілом бюджетних ресурсів.

У Господарському кодексі України поняття «бюджетна політика» як один з основних напрямів економічної політики визначається так: бюджетна політика – це політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій в економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості під час перерозподілу національного доходу [1].

Напрямок проведення реформи місцевого самоврядування розпочато в 2014 році, що визначено у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [10]. Відповідно, процес децентралізації в Україні було започатковано з прийняттям Закону України «Про співробітництво територіальних громад» та Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [9]. Отже, проведена реформа бюджетної децентралізації потребувала внесення зміни до Податкового та Бюджетного кодексів України [7; 8].

У процесі децентралізації здійснюється перерозподіл повноважень (прав та обов'язків) або між органами влади одного рівня (горизонтальна децентралізація), або між центральною та місцевою владою (вертикальна децентралізація) [4]. Сучасні тенденції еволюції функцій держави супроводжуються

їх децентралізацією, тобто передачею частини загальнодержавних функцій на рівень адміністративно-територіальних громад. Отже, децентралізація – надання більших повноважень владі на місцях, фінансової самостійності територіальних громад тривав на декларативному рівні починаючи з проголошення незалежності [13].

Погоджуємось із Н. П. Дребот, І. Б. Семен, що бюджетна децентралізація – це процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центрального уряду до місцевих урядів (органів місцевого самоврядування). Така передача повноважень має супроводжуватися передачею відповідних фінансових ресурсів на виконання цих повноважень через запровадження місцевих податків або трансформацію чи закріплення частини загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, що отримали нові повноваження [3].

Проведення бюджетної децентралізації суттєво варіює у залежності від рівня розвитку фінансової системи, справедливості перерозподілу фінансових ресурсів між центральним урядом та органами місцевого самоврядування, від міцності політичного, економічного та фінансового стану самих територіальних утворень. Зокрема, більш помітні успіхи були зафіксовані в країнах (Угорщині, Польщі, Чехії та країнах Балтії), де послідовно та ефективно вирішувалися питання забезпечення реальної незалежності формування доходної частини територіальних бюджетів.

Бюджетна децентралізація як елемент загальної концепції децентралізації в країні можна розглядати в таких аспектах: встановлено, що місцеві бюджети в часі можуть затверджуватися органами місцевого самоврядування не залежно від того, коли буде прийнято основний фінансовий документ країни – державний бюджет; відбулася передача місцевим бюджетам додаткових джерел доходів чисельністю близько 50 одиниць, у переважній більшості податкових, що свідчить про активне використання такого елементу як фінансова децентралізація; передано органам місцевого самоврядування видаткові повноваження з урахуванням принципу субсидіарності; для забезпечення виконання делегованих державою видатків запроваджено освітню та медичну субвенції; уведено в дію систему бюджетного збалансування, що базується на використанні одного показника – податку на доходи фізичних осіб; надано органам місцевого самоврядування можливість

самостійно визначати ставки окремих видів податків та межі застосування пільг за ними тощо [12].

Концептуальна основа фінансової самостійності місцевого самоврядування полягає у незалежності місцевих органів влади від центральних органів щодо прийняття рішень із проблем місцевого рівня та їх вирішення за допомогою власних фінансових ресурсів. В іншому випадку місцеве самоврядування не в змозі задовольнити потреби населення, які склалися залежно від особливостей даної території та місцевих інтересів (рис. 1). Дохідна частина місцевих бюджетів одночасно відповідає і за наповнення джерел місцевих фінансів, і за забезпечення належної ресурсної бази для видаткової частини місцевих бюджетів. Призначення видаткової частини – забезпечення потреб населення в доступних публічних послугах належної якості. При цьому публічні послуги в цьому випадку – це послуги адміністративного та соціального спрямування, які надаються з бюджетних коштів та передбачені чинним законодавством.

Місцеві бюджети – це прогнози наявності фінансових ресурсів і збалансованої прогнозованої необхідності у витратах.

Джерелами формування доходної частини місцевих бюджетів є чотири взаємодоповнюючих і одночасно суперечливих механізми: загальнодержавні податки, збори та обов'язкові платежі, а також їх частини. Тому актуальною стає подальша модернізація податкової системи України, Окрім того, важливим питанням залишається вертикальний і горизонтальний перерозподіл податків і зборів між різними рівнями місцевих бюджетів, а також державним і місцевими бюджетами, насамперед податку на прибуток та ресурсних платежі.

Розподіл бюджету на загальний та спеціальний фонди, їх складові частини визначаються виключно БКУ та законом про ДБУ. Передача коштів між загальним і спеціальним фондами бюджету дозволяється тільки в межах бюджетних призначень шляхом рішення відповідної ради. Крім того, у складі бюджету може бути сформований резервний фонд. Акумуляовані в ньому грошові кошти використовують для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проекту бюджету. Рішення про виділення цих коштів приймають виконавчі органи місцевого самоврядування.

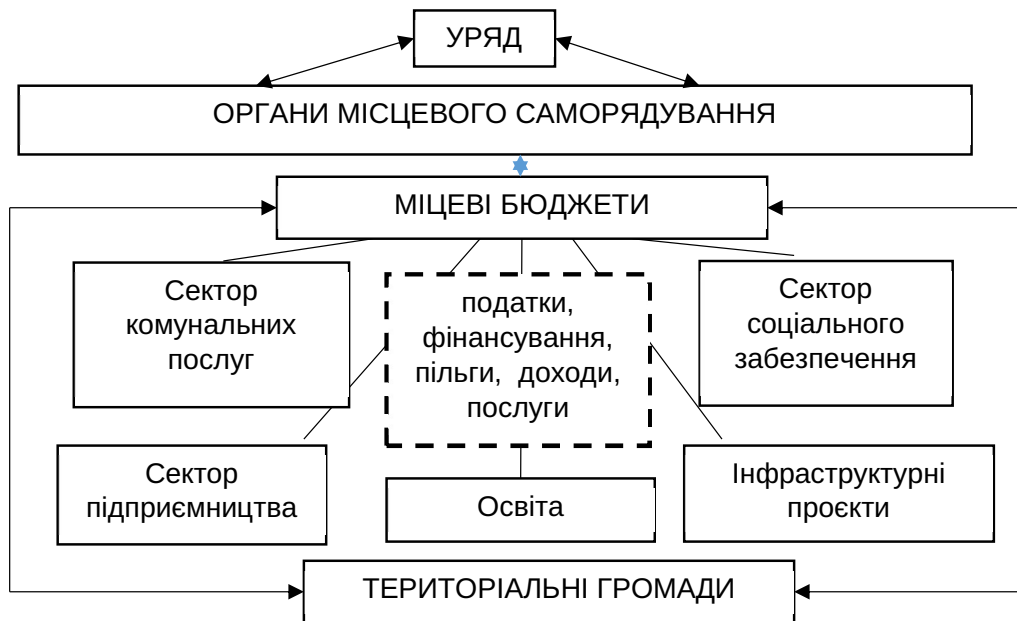

Рис. 1. Місцеві бюджети в системі управління місцевими фінансами

Джерело: власна розробка автора

Протягом 2021 року до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 351875,9 млн гривень. Приріст надходжень до загального фонду проти 2020 року склав 21,3% (або + 61891,8 млн гривень, зокрема:

- обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб склав 212173,1 млн гривень, що по відношенню до 2020 року збільшено на 34405,4 млн. гривень або на 19,4%. 16 регіонів мають темпи приросту податку на доходи фізичних осіб вищі за середній показник по Україні. Рівненська, Тернопільська та Волинська області забезпечили приріст понад 22%. Найнижчий приріст мають Полтавська, Дніпропетровська та Донецька області;

- надходження плати за землю склали 35268,3 млн грн, збільшення надходжень проти 2020 року становить 12,0%, або 3791,0 млн гривень;

- надходження податку на нерухоме майно за 2021 рік склали 7821,0 млн грн, приріст надходжень порівняно з 2020 роком становить 35,8 %, або на 062,1 млн грн більше;

- надходження єдиного податку склали 46198,0 млн грн, збільшення надходжень проти 2020 року становить 21,7 %, або на 8244,6 млн грн більше.

Виконання за 2021 рік річних затверджених показників доходів загального фонду складає 104,5 %, в тому числі за надходженнями: податку на доходи фізичних осіб – 103,0 %; плати за землю – 101,4%; податку на неру-

хоме майно – 108,8 %; єдиного податку – 104,0 %.

Міжбюджетні трансферти за 2021 рік Урядом, згідно з бюджетним законодавством, забезпечено у 2021 році перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 203200,2 млн грн, що складає 95,3% від передбачених розписом асигнувань на 2021 рік, зокрема: базова дотація перерахована в сумі 15703,0 млн грн або 100 % до розпису асигнувань; освітня субвенція перерахована в сумі 100135,2 млн грн або 100,0% до розпису [2].

Від рівня наповнення бюджету згідно з планом доходів залежить ступінь виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій та повноважень, насамперед, щодо соціального захисту та соціального забезпечення населення, надання послуг у сфері освіти, охорони здоров'я, розвитку житлово-комунального господарства. Тож, доцільно проаналізувати виконання планових показників доходів місцевих бюджетів України.

Доходи місцевих бюджетів поділяються на власні (формується внаслідок рішень, які приймають органи місцевого самоврядування та належать місцевій владі і акумулюються нею за рахунок джерел, що є на підвідомчій території), закріплені (на довготривалій основі передаються до місцевих бюджетів у повному розмірі або за визначеною, єдиною для всіх бюджетів часткою) та

регулюючі, що зараховуються до відповідного рівня бюджетної системи у певному відсотковому співвідношенні.

Основні зміни щодо доходів місцевих бюджетів у 2021 році такі: скасували направлення у місцеві бюджети 2% відсотки рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату; уточнено, що до складу місцевих бюджетів перераховуються усі податки, які належать до місцевих податків і зборів за ПКУ. Це податок на майно (плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок), єдиний податок, збір за паркування та туристичний збір (ст. 10 ПКУ); акцизний податок з виробленого в Україні і ввезеного в Україну пального повністю віднесено до доходів спеціального фонду Державного бюджету (у 2020 році частина потрапляла до місцевих бюджетів) [6].

За результатами 2021 року видатки місцевих бюджетів становили 569,43 млрд грн або 91,85 % уточненого річного плану. Найнижчий рівень виконання – вже традиційно за напрямом охорона навколишнього середовища (70,54 %), а в абсолютному вираженні за напрямом економічна діяльність, за яким було профінансовано на 24 млрд грн (або 17,6 % від плану) менше, ніж заплановано. У грудні ж профінансовано 128,36 млрд грн видатків місцевих бюджетів, тобто аж 20,7% уточненого річного плану. Головна причина – суттєве фінансування видатків на житлово-комунальне господарство – 29,9 млрд грн профінансованих передусім за рахунок субвенції на компенсацію різниці в тарифах, що більше, ніж за всі попередні місяці року [5].

Видатки на забезпечення делегованих повноважень містять видатки на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, державне управління тощо і становлять основну частку видатків місцевих бюджетів. Натомість, видатки на виконання власних повноважень, які спрямовуються на вирішення питань локального рівня, в складі видатків місцевих бюджетів становлять незначну частину.

Таким чином, основним результатом видаткової політики, зосередженої на фінансуванні делегованих повноважень, є функціонування місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічної політики центрального рівня державної управлінської системи, наслідком чого, знову ж таки (як і у випадку формування податкової бази місцевих бюджетів), є зниження рівня фінансової самостійності міс-

цевих бюджетів, неврахування інтересів та особливостей розвитку регіонів і адміністративно-територіальних одиниць локального рівня. З проблеми неефективності розподілу видатків впливає проблема незадовільної структури видатків місцевих бюджетів [11].

Органи місцевої влади при виконанні своїх функцій за рахунок місцевого бюджету стикаються з проблемами, засобами вирішення цих питань можна вважати:

- проведення адміністративно-територіальної реформи, що призведе до укрупнення територій, скорочення деяких місцевих ланок влади, спростить управління, акумуляцію та розподіл бюджетних коштів, максимально наблизить споживачів суспільних послуг до місця її отримання;

- подальше впровадження та удосконалення програмно-цільового методу формування бюджетів, за допомогою якого впроваджується принцип середньострокового та довгострокового планування видатків на конкретну мету, що підтверджено та задокументовано у паспорті бюджетної програми;

- удосконалення системи місцевих податків та зборів, а саме: підвищення їх рівня для деяких видів діяльності та посилення контролю за повнотою та правильністю її справляння за допомогою підрозділів у податковій інспекції, діяльність яких спрямована виключно на місцеві податки;

- удосконалення казначейської системи виконання місцевих бюджетів, що передбачає попередній контроль за витрачанням бюджетних коштів, посилення цільового її використання, суттєво скорочує час проходження бюджетних коштів при проведенні їх до одержувача.

Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад є одним з індикаторів рівня якості життя населення, зокрема необхідність ресурсів, джерел їх формування та розподілу, повноваження місцевих бюджетів – ці складові формують рівень населення адміністративно-територіальних одиниць. В умовах зміни інституційних складових адміністративного управління, особлива роль відводиться проблемі дослідження джерел фінансових ресурсів бюджету територіальної громади: фінансування здійснюється з державного та місцевого бюджетів. Фінансове забезпечення одного з типових територіальних громад Іллінецького району Вінницької області наведено в табл. 1.

За 2021 рік до загального фонду бюджету Іллінецької міської територіальної громади надійшло 13170820,86 гривень, що становить

Таблиця 1

Бюджет Іллінецької територіальної громади Вінницької області у 2019–2021 роках

Показник	Роки			Відхилення 2021 р від 2019 р.
	2019	2020	2021	
Загальний фонд бюджету МТГ, млн грн	102,1	125,7	131,7	29,6
Виконання плану, %	104,2	100,1	95,5	-8,7
Спеціальний фонд бюджету МТГ, тис грн	4344,0	7417,1	5178,4	834,4
Виконання плану, %	327,3	153,6	205,3	-122,0
Зведений бюджет МТГ, млн грн	106,4	133,1	136,9	30,5

Джерело: власні дослідження

95,5 % до уточнених планових показників на 2020 рік затверджених розписом, що на 4,8 % більше фактичних надходжень попереднього звітного періоду табл. 2.

Не виконано планові призначення по податку на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати (виконання 94,4 %, не забезпечено надходження в сумі 5093733,53 гривень); рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування (виконання 94,2 %, не забезпечено надходження в сумі 21903,47 гривень); податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості (виконання 88,4%, не забезпечено надходження в сумі 22 871,28 гривень); податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості (виконання 61,4%, не забезпечено надходження в сумі 344 760,05 гривень); земельний податок з юридичних осіб (виконання 83,9%, не забезпечено надходження в сумі 321 036,71 гривень).

Впровадження бюджетної децентралізації дало позитивні зміни в структурі бюджетних доходів. Формування об'єднаних територіальних громад області мало переваги в плані фінансового забезпечення їх функціонування, якщо до об'єднання сільські бюджети в основному були фінансово не спроможними, то після об'єднання ситуація значно змінилася в сторону покращення.

Основним бюджетотворюючим джерелом доходів загального фонду бюджету Іллінецької міської територіальної громади Вінницької області у 2021 році залишається податок на доходи фізичних осіб (73% загальної суми надходжень) табл. 2. Надходження податку на доходи фізичних осіб що сплачується податковими агентами, із доходів платника

податку у вигляді заробітної плати становлять 85 406 574,47 гривень, або 94,4% уточнених планових призначень.

Основною причиною невиконання планових показників податку на доходи фізичних осіб є наслідок карантину. Більшість роботодавців були змушені внести зміни у свій порядок роботи: надали працівникам відпустки, встановили режим простою, звільнили частину найманих працівників.

Відповідно зменшився прогнозований фонд оплати праці, виплачений дохід та утримані і перераховані суми ПДФО. Фактичні надходження у 2021 році до минулого року збільшилися на 6757569,89 гривень, або на 8%. Найбільше зменшення сплати відбулося наступними платниками: ПрАТ «Барський машзавод» – 693000 гривень, ТОВ «Іллінецький цукровий завод» – 691 194,48 гривень, КП «Добробут» – 238 375 гривень, Іллінецька райдержадміністрація – 118 534 гривень, Управління праці та соціального захисту населення Іллінецької РДА – 86 621 гривень, інші.

Надходження податку на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування становлять 240468,45 гривень, або 120,2% уточнених планових призначень. В порівнянні з 2020 роком надходження збільшилися на 22261,11 гривень, або на 10%. Надходження податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності у 2021 році становлять 23 277 гривень. Причиною різкого збільшення надходжень у 2021 році в порівнянні з 2020 роком є з непередбачуваний фінансовий результат господарської діяльності за календарний рік платників комунальної форми власності.

Надходження по земельному податку з юридичних осіб у 2021 році забезпечено в сумі 1 670 103,29 гривень, або 83,9% уточнених планових призначень. В порівнянні з 2019 роком надходження по земельному податку з юридичних осіб зменшилися

Таблиця 2

**Доходи бюджету Іллінецької міської територіальної громади Вінницької області
у 2019–2021 роках**

Показник	Фактично надійшло у 2019 році	% згідно плану	Фактично надійшло у 2020 році	% згідно плану	Фактично надійшло у 2021 році	% згідно плану
Податок на доходи фізичних осіб, млн грн	69,7	102,6	88,88	100,3	96,2	95,4
Податок на прибуток, грн	75294,7	100,4	2000,0	100,0	23277,0	1163,8
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів, грн	76822,9	117,6	288558	101,0	358898,5	94,2
Внутрішні податки на товари та послуги, тис грн	672,6	114,0	648,4	96,4	864,3	134,3
Податок на майно, млн грн	10,2	108,0	12,1	98,1	11,5	94,6
Єдиний податок з фізичних осіб, млн грн	16,3	103,4	18,4	98,1	0,6	93,6
Доходи від власності та підприємницької діяльності, грн	5113,2	51,1	46701,45	100,0	-	-
Адміністративні штрафи та штрафні санкції, грн	2794,2	349,0	1898,7	237,0	6,0	-
Плата за надання адміністративних послуг, грн	34897,5	113,4	36638,8	128,4	20680,0	60,6
Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном, грн	62504,4	128,7	39242,7	67,3	59480,8	170,5
Державне мито	28727,0	111,0	26467,2	100,0	19020,2	76,0
Інші надходження	18760,3	1250,7	70248,2	4683,2	220716,2	-

Джерело: власні дослідження

на 311340,91 гривень, або на 16%. Найбільша сума зменшення сплати платником ТОВ «Гарантінвест» – 188 715 гривень, ТОВ «Люстдорф» – 64 763,43 гривень, Вінницький обласний центр зайнятості – 16 605 гривень, ТОВ «Іллінціагромаш» – 13 979 гривень.

Надходження єдиного податку у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшилися на 898 498,77 гривень, або на 5%, в тому числі: за рахунок надходження по єдиному податку з юридичних осіб та фізичних осіб. Причиною невиконання прогнозного показника 2020 року є наслідок карантинних обмежень, результатом якого є зменшення доходів ФОП 3 групи та, відповідно, нарахованого і сплаченого єдиного податку. Надходження по єдиному податку з сільськогосподарських товаровиробників у 2021 році забезпечено в сумі 5470484,04 гривень, або 95,8% уточнених планових показників (в порівнянні з 2019 роком збільшилися на 2%).

Доходи спеціального фонду Іллінецької міської територіальної громади Вінницької

області з урахуванням бюджету розвитку складають 5178,38 тис. гривень, або 205,3% до уточнених планових призначень 2020 року.

Надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством» фактичні надходження становлять 1491,28 тис. гривень: управління освіти – 1197246,22 гривень, батьківська плата за перебування дітей в дитячих дошкільних закладах та плата за послуги з підготовки водіїв в межах ліцензійного обсягу МНВК; управління культури – 234 778,40 гривень, батьківська плата за навчання в музичній школі; Іллінецька міська рада – 12105 гривень, компенсація за надані послуги з приймання документів для призначення соціальної підтримки з використанням програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада».

Крім того, в територіальній громаді здійснювались найнеобхідніші роботи по ремонту загальноосвітніх шкіл та дошкільних навчальних

Таблиця 4

**Видатки бюджету Іллінецької міської територіальної громади Вінницької області
у 2021 роках, грн**

Найменування	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
Оплата праці	88 143 959,00	650 285,00	88 794 244,00
Нарахування на оплату праці	19 516 850,00	143 078,00	19 659 928,00
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	5 433 168,90	244 064,00	5 677 232,90
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	39 665,00	0,00	39 665,00
Продукти харчування	2 173 910,00	1 282 500,00	3 456 410,00
Оплата послуг (крім комунальних)	10 938 350,00	42 400,00	10 980 750,00
Видатки на відрядження	105 810,80	0,00	105 810,80
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	3 085 932,00	88 950,00	3 174 882,00
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних(регіональних) програм	1 528 417,00	148 700,00	1 677 117,00
Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	19 792 583,00	0,00	19 792 583,00
Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	15 260 075,00	0,00	15 260 075,00
Інші виплати населенню	631 340,00	0,00	631 340,00
Інші поточні видатки	76 420,00	0,00	76 420,00
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	0,00	1 613 336,00	1 613 336,00
Капітальне будівництво (придбання)	0,00	111 367,00	111 367,00
Капітальний ремонт	0,00	19 633 354,36	19 633 354,36
Реконструкція та реставрація	0,00	1 601 386,69	1 601 386,69
Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	0,00	4 554 937,00	4 554 937,00
Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів	0,00	1 068 000,00	1 068 000,00
Разом	166 726 480,70	31 182 358,05	197 908 838,75

Джерело: власні дослідження

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

закладів, придбано шкільні автобуси, підручники та оснащено навчальні кабінети. Це можна оцінювати позитивно, оскільки сучасний розвиток потребує високого рівня надання освітніх послуг та проведення робіт з оснащення освіти сучасними розробками та покращенням благоустрою навчальних закладів. Також, забезпечуючи фінансування видаткових повноважень в сфері медицини, значна частина бюджетних ресурсів спрямовувалась на фінансування видатків охорони здоров'я. Місцеві бюджети, виступаючи основним інструментом реалізації видаткових повноважень, забезпечують соціально-економічний розвиток своїх територій та виконання державних повноважень.

Основними напрямками покращення фінансування розвитку територіальних гро-

мад мають стати: посилення самостійності місцевих бюджетів, що призведе до стимулювання та заходження органів місцевої влади у пошуку джерел поповнення фонду грошових коштів; реформування системи оподаткування, а також надання пільг при сплаті; обов'язковість формування і використання бюджету розвитку, що дозволить забезпечити державну підтримку найбільш важливих напрямів розвитку на галузевому, регіональному, місцевому рівнях; сконцентрувати науково-інноваційні ресурси на визначених стратегічних напрямках розвитку; підвищити прозорість та ефективність використання бюджетних коштів; удосконалити контроль за використанням бюджетних коштів за цільовими напрямками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/43615/print1386081478712879>.
2. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів. Виконання доходів місцевих бюджетів за 2021 рік. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83(1).pdf).
3. Дребот Н. П., Семеген І. Б. Реформа децентралізації в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. т. 29, № 4. С. 24–27.
4. Луніна І., Серебрянська Д. Декларації та реалії бюджетної децентралізації. *Дзеркало тижня*. № 43. 2015. URL: <http://gazeta.dt.ua/finances>.
5. Марчак Д., Маркуц Ю., Задорожня Л. Бюджетний барометр. 2021. № 12. URL: <https://voxukraine.org/byudzhetnyj-barometr-12-gruden-2021-roku>.
6. Онищенко В. Місцеві бюджети 2021: які доходи й видатки. URL: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/129-mstsev-byudjeti-2021-yak-dohodi-y-vidatki>.
7. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28 грудня 2014 року № 79-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.
9. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
10. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.
11. Раделицький Ю. Проблеми наповнення місцевих бюджетів в Україні в контексті фінансової децентралізації. *Світ фінансів*. 2017. № 2 (51). С. 29–41.
12. Стащук О. В. Бюджетна ефективність територій в умовах децентралізації. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 1(25). С. 98–104.
13. Шевченко О. Бюджетно-фінансова децентралізація у контексті підвищення ефективності управління регіонами. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/9.ht>.

REFERENCES:

1. Gospodarskyj kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny [Economic Code of Ukraine: Law of Ukraine] vid 16.01.2003 r. № 436-IV. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1386081478712879>.
2. Dovidka shhodo stanu vykonannya miscevyx byudzhetiv. Vykonannya doxodiv miscevyx byudzhetiv za 2021 rik [Information on the status of local budgets. Execution of local budget revenues for 2021]. Available at: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83(1).pdf).
3. Drebot, N. P. & Semegen I. B. (2019) Reforma decentralizaciyi v ukrajini: potochnyj stan ta perspektyvy rozvytku [Decentralization reform in Ukraine: current status and prospects. Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 29, 4, 2427. (in Ukrainian)
4. Lunina, I. & Serebryanska, D. (2015) Deklaraciyi ta realiyi byudzhetnoyi decentralizaciyi [Declarations and realities of budget decentralization. Mirror of the week]. *Dzerkalo tyzhnya – Mirror of the week*, 43, Retrieved from: <http://gazeta.dt.ua/finances>. (in Ukrainian)
5. Marchak, D., Markucz, Yu., & Zadorozhnyia, L. (2021) Ekonomika. [Economics. Budget barometer]. *Byudzhetnyj barometr – Budget barometer*, 12 Retrieved from: <https://voxukraine.org/byudzhetnyj-barometr-12-gruden-2021-roku>. (in Ukrainian)
6. Onyshhenko, V. Miscevi byudzhetny 2021: yaki doxody j vydatky [Local budgets 2021: what revenues and expenditures]. Retrieved from: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/129-mstsev-byudjeti-2021-yak-dohodi-y-vidatki>. (in Ukrainian)
7. Pro vnesennya zmin do Byudzhetnogo kodeksu Ukrayiny shhodo reformy mizhbyudzhetnyx vidnosyn: Zakon Ukrayiny [On Amendments to the Budget Code of Ukraine on the Reform of Intergovernmental Relations: Law of Ukraine] vid 28 grudnya 2014 roku 79-VIII. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.

8. Pro vnesennya zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrayiny ta deyakyy zakonodavchyy aktiv Ukrayiny shhodo podatkovoyi reformy: Zakon Ukrayiny [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Tax Reform: Law of Ukraine] vid 28 grudnya 2014 roku, 71-VIII. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.

9. Pro spivrobitnyctvo terytorialnyx gromad: Zakon Ukrayiny [On cooperation of territorial communities: Law of Ukraine] vid 17 chervnya 2014 roku, 1508-VII. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.

10. Pro sxvalennya Konceptiyi reformuvannya miscevogo samovryaduvannya ta terytorialnoyi organizaciyi vlady v Ukrayini: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny [On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 1 kvitnya 2014 roku, 333-r. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-r>.

11. Radelyczkyj, Yu. (2017) Problemy napovnennya miscevyx byudzhetiv v Ukrayini v konteksti finansovoyi decentralizaciyi [Problems of filling local budgets in Ukraine in the context of financial decentralization. World of Finance]. *Svit finansiv – World of Finance*, 2 (51), 29–41.

12. Stashuk, O. V. (2021) Byudzhetna efektyvnist terytorij v umovax decentralizaciyi [Budget efficiency of territories in the conditions of decentralization. Economic Journal of Volyn National University named after Lesya Ukrainka]. *Ekonomichnyj chasopys Volynskogo nacionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrayinky – Economic Journal of Volyn National University named after Lesya Ukrainka*, 1(25), 98–104.

13. Shevchenko, O. Byudzhetno-finansova decentralizaciya u konteksti pidvyshhennya efektyvnosti upravlinnya regionamy [Fiscal decentralization in the context of improving the efficiency of regional governance]. Retrieved from: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/9.ht>. (in Ukrainian)